

УДК 727. 12. 846

ДИЗАЙН ӨНІМДЕРІНІҢ ДИЗАЙНЫНЫҢ КОМПОЗИЦИЯЛЫҚ ШЕШІМІН ЖЕТІЛДІРУ

Арыстатұлы Адылет

serafimovadlet@gmail.com

Л.Н. Гумилев ат.ЕҰУ студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Бегімбай К.М.

Орындалған графикалық жұмыстың техникасының көркем деңгейі жоғары болғанымен, оның композициялық шешімі талапқа сай болмаса, бұндай туындыны сәтті шыққан деуге болмайды.

Осылайша, композицияның маңызы зор. Бірақ композиция дегеніміз не? Бір сөзбен айтқанда, бұл кеңістік, онда бөлек элементтер бір бүтін болуы тиіс, және онда суреттер, мәтін, графика және түстер бір-бірімен үйлескен бірыңғай дизайнға қалыптасады.

Сәтті композиция элементтерді реттеп, оларды дұрыс үлестіруді көздейді және бұл тек әдемі көрінбейді, сондай-ақ функционалдық тұрғыдан тиімді болуы шарт. Сондықтан, санаулы минуттарда сізден композициядан гуру жасайтын негізгі кеңестерге, қағидалар мен техникаларға жүгінейік [1].

1. Композициядағы басты затқа «акцент» жасау.

Бізге бір кездері мектепте айтқанындай, акцентті бөлу өте маңызды. Кез-келген жақсы композицияның негізгі элементі доминанто болып табылады, себебі ол көрерменге бірінші кезекте ең маңызды дизайн бөлшектеріне шоғырлануға көмектеседі.

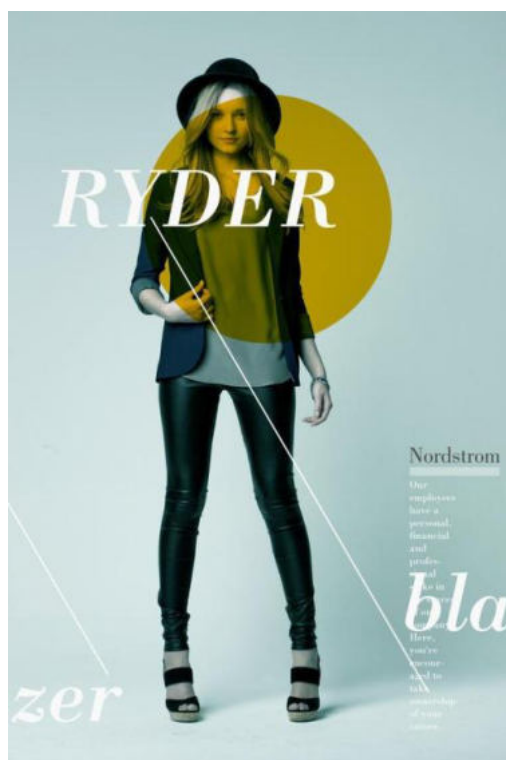
Кезкелген композицияда ондағы балансты ұстап тұратын белгілі бір басты элемент болуы қажет. Адам көзінің көру және адамның бейнені қабылдау заңдылықтарын зерттеген ғалымдардың пайымдауынша кез келген композициялық жақықтықта бірден көзге түсетін бір айрықша элемент болуы керек.

Сол зат адам көзінің көруі аумағындағы басты фокуста болуы шарт. Сол негізгі элемент оптикалық фокус орталығында дұрыс орналасқан жағдайда, бірден көзге түсіп, өзіне назар аударта білуі қажет. Композициядағы басқа элементтер сол доминанто заттың немесе бейненің жанжағында орналастырылады және оған мән жағынан, массасы жағынан, пішіні мен фактурасы жағынан да бағынышты болуы керек. Сол жағдайда ғана композициялық құрылымда теңгерім пайда болып, әр элемент өзіне лайықты орынын табады [2].

Фокус нүктесін оңтайлы таңдап алған соң, кез келген дизайнның келесі басты мақсаты – бұл байланыс табу болып табылады. Кез келген өнімнің дизайнын жасамас бұрын оның басты идеясын анықтап алу керек. Қандай да бір идеямен, акпаратпен немесе сезімдермен немесе эмоциялармен бөлісуге бағытталған дизайндық шешім белгілі-бір тарихты баяндайды, сондықтан оны барынша эмоцияға әсер ете аладындай етіп ең тиімді композициялық шешім табуға көмектесетін фокусты таңдай білу қажет.

Өнімнің дизайнын жасау барысында міндетті түрде ескеру қажет ережелердің қатарына оған адам назарын аудартуда оңтайлы қолданылатын әдістердің ішінде масштаб пен контрастты атап өтуге болады және олар туралы толығырақ кейінірек сөз болады.

Ал қазір 1-суретте келтірілген мысалға талдау жасайық.

Сур. 1 - Metz Matty дизайны

Бұл «Nordstrom» критерілері үшін Metz Matty дизайны, сондықтан мұнда ең маңызды элемент модель және оның сыртқы пішіні болып табылады. Мысалы, модель орталыққа орналастырылды, ал ерекше түрде орналастырылған мәтін және түс палитрасының болмауы оның беті мен киіміне фокустанады. Содан кейін көрсеткіштер төменде келтірілген акпаратқа назар аударады [3].

Екінші түрі жиі кездесетін асимметриялық баланс. Оның атауы өзі айтып тұрғандай, элементтердің асимметриялық орналасуы арқылы баланс орныққан.

Бұл өнім асимметриялық балансты сәтті пайдаланудың мысалы болып табылады. Өзінің постерінде Munchy Potato 4-суретте көрсетілгендей әртүрлі өлшемдегі шеңберді асимметрияға қол жеткізіп, кеңістіктің әр түрлі салалары бойынша мақсатты түрде бөлді.

Сур. 4 - Munchy Potato постері

Жоғарыда келтірілген мысалда үш орталық шеңбер дизайнның ең ірі элементтері болып табылады, Дегенмен, олар дұрыс таңдалған қаріптің, графика және постердің төменгі бұрышында шағын текстуралық шеңберді пайдаланудың арқасында теңдестірілген.

Асимметриялық балансты құру дағдыларын дамыту үшін өзінің «салмағы», яғни массасы бар бірлік ретінде әрбір элементті жіте қасатыру керек. Объектілер аз, тиісінше, масса аз болуы керек. Ал, керісінше иерархияда жоғары орында тұрған элементтер «салмағы» көп болуы тиіс. Сайып келгенде өнім дизайнының жасау барысында түпкі мақсат қандай болса да, оның композициялық шешімінде қолданылатын нысандар арасында тепе-теңдікке қол жеткізу қажет.

3. Бір-бірін толықтыратын элементтерді пайдалану қажет.

Композиция құрастырғанда ескеретін келесі ереже оның элементтерін таңдау барысында олардың композицияда әрбір сюжеттің желісіне сай осы жазықтықта бір-бірімен әуелде мағнасы жағынан, содан кейін көлемі пішіні, түсі мен фактурасы жағынан өзара үйлесетін нәрселерді мұқият іріктеп алу қажет.

Әрине бірін-бірі өзара толықтыратын түстер туралы кез-келген адам біледі, бірақ өзара толықтыратын дизайн элементтері туралы тек кәсіби шебер ғана хабардар. Оңтайлы және тиімді композицияның негізгі элементтерінің бірі – бұл әр дизайн объектісін мұқият, мақсатты түрде таңдай білу және оларды композициялық жазықтықта көркем заңдылықтарға негізделе отырып, түбінде оның барлық элементтері өзара үндестік тауып, бәрі бірігіп тұтастық құруына ұмтылу қажет.

Композицияны жасау кезіндегі типтік қате бір-бірін толықтырмайтын суреттерді пайдалану. Сондықтан, бірнеше бейнелерді пайдалануды шешкенде, олардың көрерменге тиісті әсер ететінін және олардың арасында қажетті байланыс бар-жоғын әрдайым тексеріңіз. Бұл әсерге қол жеткізудің бірнеше жолы бар.

Бір фотосессиядан суреттерді пайдаланыңыз. Бұл суреттер бір стильде жасалған және бір бағытқа тиесілі екенін ескере отырып, байланысты болады көз жеткізудің керемет жеңіл жолы. Мысалы, 3-суретте берілген өнім дизайнында Jekyll & Hyde дизайнерлері және Елена Бонаноми осы қабылдауды Must журналында ұтымды қолдана білгендігін көріп отырмыз [4].

Сур. 3 - Jekyll & Hyde дизайнерлері Must журналына

4. Контрастты ұлғайту(немесе азайту).

Контраст – өнім дизайнның қандай да бір элементтерін бөліп алу үшін де, оларды жасыру үшін де керемет пайдалы көмекші болып табылады. Контрасты күшейтіп немесе жоғары контрасты палитраны пайдалана отырып, белгілі бір нысанға назар аудартуға болады. Сонымен қатар, контрасттықты азайту арқылы, оларды иерархия бойынша екінші сатыға көшіруге болады.

Келтірілген мысалда Тиболт Джулиан негізгі ақпаратқа назар аудару үшін жоғары контрасты түстерді пайдаланады. Сонымен қатар, 4-суретте мысал ретінде көрсетілген қнімнен байқауға болатын жағдай, оның жеңіл және жұқа қаріптерді қолданғандығы және солардың көмегімен басқа элементтердің қайталанып орналасқандығын байқауға болады.

Сур. 4 - Тиболт Джулианның жұмысы

5. Ақ кеңістікті ұтымды қолдана білу

Ақ кеңістікті кейде «бос орын» деп те атайды. Бос орын ол бір нәрсе толтырылуы тиіс деп болжайды, сондықтан ол өз жұмысын тиісті түрде «орындайды». Бірақ бұл дұрыс емес. Ақ кеңістікті саналы әрі мақсатты пайдаланғанда, өнім дизайнының айқындылығын арттыруға едәуір көмектеседі және композицияның аса жүктелген, яғни элементтері шамадан тыс тым көп затты ақ кеңістікпен теңдестірілген кезде, сіздің дизайн «дем ала» бастайды.

Яғни, басқаша айтар болсақ, композициялық жазықтықтағы бос орын оның элементтерінің арасында теңгерім болуына және басты элементтердің адам көзіне бірден түсіп, назарға ілігуіне септігін тигізеді.

Графикалық элементтердің ауқымын азайту арқылы да бос кеңістік табуға болады. Осының арқасында басты орталық элементтердің айналасында ақ (бос) кеңістік жасай аласыз және бастапқы дизайн шеңберінен шықпайсыз.

Дизайн жасау кезінде «барлық элементтер 100% қажет пе?» деген сұраққа жауап беру керек. «Осы мәтін қажет пе», «ашық көк тақырып міндетті ме», «барлық 3 сурет қажет пе?» деген сияқты саралау жасай отырып, композициядағы артық элементтерден арыласыз [4]. Сонымен өнімнің дизайнындағы басы артық бөліктерді алып тастау арқылы, ақ (бос) кеңістіктің есебінен үйлесімді жеңіл қабылданатын дизайн құра аласыз.

6. Дизайн элементтерін реттеу

Көптеген нысандарды қамтитын композицияны жасау кезінде оларды композициялық жазықтықта ретсіз орналастыруға болмайды. Өйткені, элементтерден композиция құру – үйлесімді дизайн жасаудың жылдам және оңай жолы болып саналады.

Элементтерді дәйекті және нақты орналастыру көптеген нысандар арасында белгілі бір тәртіпті орнатуға көмектеседі. Осылайша, егер композицияда көптеген суреттер, мәтін және/немесе графикалық элементтерді пайдаланылған жағдайда реттеу ең тиімді әдіс болуы тиіс.

Мәтінмен жұмыс істеу кезінде тегістеуді қолдана білу өте маңызды. Мұны жасаудың көптеген жолдары бар, бірақ үздіктердің бірі сол жақ жиегі бойынша туралау болып табылады, өйткені көптеген көрермендер үшін бұл опция оқуға ыңғайлы.

7. Үштен бір бөлігі ережесі

Үштен бір бөлігі – бұл дизайнерлер соңғы кезде жиі қолдана бастаған композициялық жазықтықты 9 тең бөлікке бөлуге болатын қарапайым әдіс. Тік және көлденең сызықтар қиылысатын жерде фокус нүктелері орналасады. Бұл элементтерді орналастыру және құрылымдаудың ең жылдам және қарапайым тәсілдерінің бірі болып табылады.

Егер дизайнын жасауға ұзақ уақыт кеткен жұмысты алып талдап көру керек. Оның композициялық шешімі сәтті шығуының негізінде осы үштен бір бөлігі әдісінің тиімді қолданылуы жатуы мүмкін. Яғни, композицияны талдау кезінде «Үштен бір бөлігі ережесі қолданылған ба?» деген сұраққа жауап іздеу барысында оның орын алғандығы байқалса, бұндай өнімнің дизайны ұтымды шыққан деуге болады [5].

Сөзіміздің соңында айтарымыз – болашақ дизайнерлерді даярлау барысында біздің мақаламызда зерттелген заманауи композиция тәсілдерінен оларға қажетті білім беру, жаңаша кәсіби дағдыларды игеруге бағытталған тәлімдік қызмет атқару арқылы олардың кәсіби құзіреттіліктерін едәуір арттыруға болады деп сенеміз.

Қолданылған әдебиеттер

1. Шорохов Е.В. Основы композиции. Учебное пособие. – Мәскеу: Просвещение, 1979. – 303 бет.
2. Бегімбай К.М. Графикалық дизайн тарихы мен теориясы. Оқу құралы. –Астана. ЕҰУ баспаханасы, 2016. 112 б.
4. Голубева О.Л. Основы композиции. – Мәскеу: Изобразительное искусство, 2001. – 120 б.

5. Холмянский Л.М. Дизайн. – Мәскеу: Просвещение, 1985. – 240 б.
6. Бегімбай К.М. Болашақ дизайнерлерді даярлаудағы компьютерлік технологиялар. Монография, - Астана, ЕҰУ баспахансы, 2016. – 198 б.